

ΙΣΤΟΡΙΑ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ 2021

ΘΕΜΑ Α1

α. Οργανισμός: Ιδρύθηκε τον Ιούλιο του 1914 στη Θεσσαλονίκη, με σκοπό την άμεση περίθαλψη και στη συνέχεια την εγκατάσταση των προσφύγων σε εγκαταλελειμμένα τουρκικά και βουλγαρικά χωριά της Κεντρικής και της Ανατολικής Μακεδονίας. Παρεχόταν συσσίτιο, προσωρινή στέγη και ιατρική περίθαλψη, μέχρι οι πρόσφυγες να βρουν εργασία ή να αποκτήσουν γεωργικό κλήρο. (σχολ. σελ. 140-141)

β. Σύμφωνο περί αμοιβαίας μεταναστεύσεως μεταξύ Ελλάδας και Βουλγαρίας: Τον Νοέμβριο του 1919 υπογράφηκε η Συνθήκη του Νεϊγύ, που προέβλεπε την παραχώρηση της Δυτικής Θράκης από τη Βουλγαρία στην Ελλάδα. Στη συνθήκη ήταν συνημμένο το «Σύμφωνο περί αμοιβαίας μεταναστεύσεως μεταξύ Ελλάδος και Βουλγαρίας». Με βάση αυτό, αναχώρησαν από την Ελλάδα περίπου 50.000 Βούλγαροι και από τη Βουλγαρία περίπου 30.000 Έλληνες (περίπου 20.000 Έλληνες ακόμη Έλληνες είχαν μεταναστεύσει πριν από την υπογραφή της συνθήκης). (σχολ. σελ. 140)

γ. Συνθήκη των Σεβρών (28 Ιουλίου/10 Αυγούστου): Τον Ιούλιο του 1920 υπογράφηκε η συνθήκη των Σεβρών, που όριζε μεταξύ άλλων ότι η περιοχή της Σμύρνης θα βρισκόταν υπό ελληνική διοίκηση και κατοχή για πέντε χρόνια. Ύστερα από αυτή τη περίοδο θα μπορούσαν οι κάτοικοι με δημοψήφισμα να αποφασίσουν την προσάρτηση της περιοχής στην Ελλάδα. Η Συνθήκη των Σεβρών αποτέλεσε τη μεγαλύτερη διπλωματική επιτυχία της Ελλάδας και δικαίωσε την τολμηρή πολιτική του Βενιζέλου. Η μικρή Ελλάδα των παραμονών των Βαλκανικών πολέμων γίνεται με την υπογραφή της Συνθήκης «η Ελλάδα των δύο Ηπείρων και των πέντε Θαλασσών». Το όραμα της Μεγάλης Ιδέας φαίνεται να γίνεται απτή πραγματικότητα. (σχολ. σελ. 144 και σελ. 96)

ΘΕΜΑ Α2

α. Σ β. Σ γ. Σ δ. Λ ε. Λ

ΘΕΜΑ Β1

Το Νοέμβριο του 1920 η φιλοσυμμαχική κυβέρνηση του Βενιζέλου έχασε τις εκλογές και την εξουσία ανέλαβαν τα φιλοβασιλικά κόμματα που έσπευσαν να επαναφέρουν τον ανεπιθύμητο στους Συμμάχους βασιλιά Κωνσταντίνο. Οι Σύμμαχοι, σε αντίποινα, έσπευσαν να αποσύρουν την κάλυψη του χαρτονομίσματος και έτσι, ένα σημαντικό τμήμα της νομισματικής κυκλοφορίας βρέθηκε χωρίς αντίκρισμα. Επιπλέον, από το 1918 και μετά, ο κρατικός ισολογισμός έκλεινε με παθητικό, ενώ ταυτόχρονα η παρουσία στη Μικρά Ασία εξελίχθηκε σε σκληρό και δαπανηρό πόλεμο. Το Μάρτιο του 1922 τα δημοσιονομικά δεδομένα έφτασαν σε πλήρες αδιέξοδο, το οποίο αντιμετωπίστηκε με έναν απρόσμενο τρόπο. Λίγους μήνες πριν από την κατάρρευση του Ελληνικού Μετώπου στη Μικρά Ασία, η Κυβέρνηση προέβει σε ένα πρωτότυπο εσωτερικό αναγκαστικό δάνειο, με διχοτόμηση του χαρτονομίσματος. Το αριστερό τμήμα εξακολουθούσε να κυκλοφορεί στο 50% της αναγραφόμενης αξίας, ενώ το δεξιό ανταλλάχθηκε με ομολογίες του Δημοσίου. Η επιχείρηση στέφθηκε από επιτυχία, το κράτος απέκτησε 1.200.000.000 δραχμές και το πείραμα επαναλήφθηκε το 1926. Φυσικά, ο νομισματικός αυτός ελιγμός δεν στάθηκε ικανός

να προλάβει τη Μικρασιατική καταστροφή και τις βαρύτατες συνέπειές της. (σχολ. σελ. 50-51)

ΘΕΜΑ Β2

α. Οι διαφορές του αγροτικού προβλήματος στην Ελλάδα, σε σχέση με γειτονικές ή άλλες ευρωπαϊκές χώρες, οφείλονταν στις ιστορικές ιδιομορφίες της ελληνικής ανάπτυξης. Το ίδιο ισχύει και για το εργατικό κίνημα. Στο τέλος του 19ου αιώνα συναντάμε στην Ελλάδα σοσιαλιστικές ομάδες και εργατικές ομαδοποιήσεις. Η πολιτική και κοινωνική τους επιρροή ήταν σαφώς μικρότερη από εκείνη που άσκησαν αντίστοιχα κινήματα σε βιομηχανικές χώρες της Δύσης αλλά και σε βαλκανικές (π.χ. Βουλγαρία). Η απουσία μεγάλων σύγχρονων βιομηχανικών μονάδων οδήγησε σ' αυτήν την καθυστέρηση από κοινού με άλλους παράγοντες. Στα μεγάλα δημόσια έργα της περιόδου, σημαντικό ποσοστό του εργατικού δυναμικού προερχόταν από το εξωτερικό (στη διάνοιξη της διώρυγας της Κορίνθου εργάστηκαν πολλοί Ιταλοί) ή ήταν πρόσκαιρης, βραχύχρονης απασχόλησης. Πιο σταθερό εργατικό δυναμικό δούλευε στις μεταλλευτικές επιχειρήσεις, όπου και εκδηλώθηκαν οι πρώτες καθαρά εργατικές εξεγέρσεις (Λαύριο, 1896). Στον ιδεολογικό τομέα η επικράτηση της Μεγάλης Ιδέας εμπόδιζε την ανάπτυξη και διάδοση ιδεολογιών με κοινωνικό και ταξικό περιεχόμενο. Η κατάσταση αυτή κράτησε ως το τέλος των Βαλκανικών πολέμων.

(σχολ. σελ. 46)

β. Στη διάρκεια του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου, οι πιέσεις που δέχτηκε η ελληνική κοινωνία, η εμπλοκή της σε διεθνείς υποθέσεις και ο αντίκτυπος της ρωσικής επανάστασης οδήγησαν το εργατικό και το σοσιαλιστικό κίνημα σε ταχύτατη ωρίμανση. Προς το τέλος του πολέμου ιδρύθηκε η Γενική Συνομοσπονδία Εργατών Ελλάδος (ΓΣΕΕ) που συμπεριέλαβε κλαδικά και τοπικά σωματεία, και το Σοσιαλιστικό Εργατικό Κόμμα της Ελλάδος (ΣΕΚΕ), που λίγο αργότερα προσχώρησε στην Τρίτη Κομμουνιστική Διεθνή και μετονομάστηκε σε Κομμουνιστικό Κόμμα Ελλάδος. (σχολ. σελ. 46-47)

Θέμα Γ1

Σχολικό βιβλίο σελ. 149: «Στις 24 Ιουλίου 1923 .... Δυτικής Θράκης.»

α) Σχολικό βιβλίο σελ. 150 « Οι ανταλλάξιμοι ... Ανταλλαγής.» + σελ. 151 «Με βάση το άρθρο 11... ανταλλαξίμων».

Το πρώτο δευτερογενές απόσπασμα (με πρωτογενή στοιχεία στον λόγο του Βενιζέλου) του Θ. Βερέμη και του Ιωαν. Κολιόπουλου «Νεότερη Ελλάδα: Μία Ιστορία από το 1821» καθώς δηλώνεται ευκρινώς πως βασικό κριτήριο για την ανταλλαγή των πληθυσμών ήταν η θρησκεία αφού 585.000 μουσουλμάνοι θα ανταλλάσσονταν με 1.300.000 χριστιανούς Ορθοδόξους.

Σχολικό βιβλίο σελ. 150- 151 «Η συμφωνία αυτή ...επίμαχων περιοχών»

Το δεύτερο παράθεμα του Γ. Μαυρογδάτου «Μετά το 1922: Η παράταση του Διχασμού» επιβεβαιώνει τον υποχρεωτικό χαρακτήρα της συνθήκης προσθέτοντας τις προσπάθειες που έκανε ο Βενιζέλος αφού αρχικά ήταν εθελοντική με την Τουρκία (1914) και με την Βουλγαρία (1919).

β) Σχολικό βιβλίο σελ. 152 «Η πραγματικότητα ... και η ΚτΕ»

Η επίτευξη της ομοιογένειας ως στόχος της σύμβασης γίνεται εύκολα αντιληπτή. Στο παράθεμα του Βερέμη δηλώνεται πως ο Βενιζέλος το 1929 στην επιτροπή προσφύγων δηλώνει πως η συμφωνία προσβλέπει στην θρησκευτική ομοιογένεια και της Ελλάδας αφού εκδιώχθηκε το ελληνικό στοιχείο από την Τουρκία. Γι' αυτό ο ίδιος αποφάσισε να αποδεχτεί την σύμβαση.

Παράλληλα, ο Μαυρογδάτος επιβεβαιώνει την δήλωση του Βενιζέλου καθώς επισημαίνει πως αν δεν υπογραφόταν η σύμβαση η κατάσταση θα ήταν εις βάρος των Ελλήνων αφού επρόκειτο ως τότε για «μονομερή απογύμνωση και εκδίωξη ή εξόντωση των ελληνικών πληθυσμών». Συνεπώς, για την Ελλάδα ήταν βαρύνουσας σημασίας η υπογραφή της Σύμβασης αφού παρέμενε μισό εκατομμύριο Τούρκων, οι οποίοι χωρίς την συμφωνία δεν θα απομακρύνονταν από τον ελληνικό χώρο και ως αποτέλεσμα δεν θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν και οι περιουσίες τους.

Στο δευτερογενές παράθεμα του Σβολόπουλου δηλώνεται άμεσα του τηλεγράφημα του Βενιζέλου στον εντεταλμένο επίτροπο της ΚτΕ Φρίτζοχ Νάνσεν ζητώντας ενίσχυση για τους πρόσφυγες. Στις 13 Οκτωβρίου του 1922 είχε ήδη ανακοινωθεί από τον υπουργό Εσωτερικών της Αγκυρας πως οι Τούρκοι θα απομάκρυναν τους Έλληνες υπηκόους. Έτσι, ο Βενιζέλος ζητά απερίφραστα την λήψη κάθε αναγκαίου μέτρου προκειμένου να επιτευχθεί η μετακίνηση των Ελλήνων άμεσα.

Θέμα Δ1

Σχολικό βιβλίο σελ. 42-43

Οι ραγδαίες εξελίξεις που γνώρισε ο σύγχρονος κόσμος στον οικονομικό τομέα άσκησαν σοβαρές πιέσεις στον αγροτικό χώρο. Ο τελευταίος κυριαρχούσε παραγωγικά αλλά και κοινωνικά στην ιστορία των ανθρώπινων πολιτισμών ως το 19ο αιώνα. Με τη βιομηχανική επανάσταση, η κυριαρχία αυτή άρχισε προοδευτικά να υποχωρεί.

α) Στον ελληνικό χώρο, το πρόβλημα της έγγειας ιδιοκτησίας δεν γνώρισε τις εντάσεις που παρατηρήθηκαν σε άλλα ευρωπαϊκά ή βαλκανικά κράτη. Η προοδευτική διανομή των εθνικών γαιών που προέκυψαν από τον επαναστατικό αγώνα του 1821-1828 δημιούργησε πλήθος αγροτών με μικρές ή μεσαίες ιδιοκτησίες. Τα λίγα εναπομείναντα «τσιφλίκια» στην Αττική και την Εύβοια δεν προκαλούσαν ιδιαίτερο πρόβλημα. Αργότερα όμως, η διεύρυνση του ελληνικού κράτους με τα Επτάνησα (1864), την Αρτα και τη Θεσσαλία (1881) έφερε στο προσκήνιο το ζήτημα της μεγάλης ιδιοκτησίας. *Το γεγονός αυτό επιβεβαιώνεται και από το δευτερογενές παράθεμα του Βεργόπουλου «Ο ανανεωμένος εθνισμός», όπου δηλώνεται πως συγκεκριμένα την περίοδο 1881-1895 εμφανίστηκε το πρόβλημα με την προσάρτηση των ανωτέρω περιοχών. Μέχρι τότε, το ελληνικό κράτος είχε αντιμετωπίσει το ζήτημα της μεγάλης γαιοκτησίας και είχε ευνοήσει την οικογενειακή παραγωγή.*

Ωστόσο, τα «τσιφλίκια» της Θεσσαλίας αγοράστηκαν από πλούσιους Έλληνες του εξωτερικού, *«χρηματιστές της Διασποράς»*, όπως χαρακτηριστικά δηλώνεται πέρα από το γεγονός ότι διατήρησαν τον αναχρονιστικό *θεσμό των κολίγων*, ο οποίος είχε περιοριστεί σημαντικά τα προηγούμενα χρόνια, άσκησαν πολιτικές και κοινωνικές πιέσεις για να κερδοσκοπήσουν από την παραγωγή του σιταριού. Επιδίωξαν δηλαδή την επιβολή υψηλών δασμών στο εισαγόμενο από τη Ρωσία σιτάρι, ώστε να μπορούν να καθορίζουν όσο το δυνατόν υψηλότερες τιμές για το εγχώριο, προκαλώντας μάλιστα μερικές φορές και τεχνητές ελλείψεις.

β)

Σχολικό βιβλίο σελ. 43

Σχολικό βιβλίο σελ. 80-81

Το τρικουπικό κόμμα ήδη από το 1875 παρουσίασε ένα συστηματικό πρόγραμμα εκσυγχρονισμού της χώρας, αρκετά κοντά στις αντιλήψεις του Κουμουνδούρου, το οποίο προέβλεπε ανάπτυξη της οικονομίας και κυρίως ενίσχυση της γεωργίας, με παροχή κινήτρων στην ιδιωτική πρωτοβουλία για επενδύσεις. Η κυβέρνηση Τρικούπη θεωρούσε το κράτος ως μοχλό οικονομικής ανάπτυξης και επιδίωκε τον εκσυγχρονισμό με κάθε κόστος. Στα εδάφη της Θεσσαλίας, στα οποία κυριαρχούσε η μεγάλη ιδιοκτησία, οι τρικουπικοί υποστήριζαν τους μεγαλογαιοκτήμονες. *Ο Βεργόπουλος ισχυρίζεται πως ήταν η πρώτη φορά που το κράτος υποστήριξε την μεγάλη γαιοκτησία. Υπονοείται πως αυτό συνέβη εξαιτίας της υποστήριξης που έδειχνε η τρικουπική κυβέρνηση στους ιδιοκτήτες, Έλληνες της Διασποράς. Επιδίωξε να συνδράμει τους πλούσιους ομογενείς σε νομικό, δικαστικό και οικονομικό επίπεδο. Το γεγονός ότι οι νέοι αγοραστές ήταν πλούσιοι ομογενείς, χρηματιστές της Διασποράς διαδραματίσε καθοριστικό ρόλο σε αυτή την κατεύθυνση καθώς αυτοί θα μπορούσαν να συμβάλλουν στις επενδύσεις και στο μεγαλόπνοο, εκσυγχρονιστικό του πρόγραμμα.*

Αντίθετα, στα εδάφη της Θεσσαλίας οι δηλιγιαννικοί προσπάθησαν, χωρίς τελικά να το κατορθώσουν, να χορηγήσουν γη στους αγρότες και έλαβαν κάποια μέτρα για τη βελτίωση της θέσης τους. *Στο δευτερογενές παράθεμα του Hering επιβεβαιώνεται η πληροφορία με την κατάθεση ανάλογων νομοσχεδίων για την χορήγηση γης σε αγρότες. Παράλληλα, υπήρχε πρόνοια για την δημιουργία ταμείων αγροτικής πίστης και για τη σχέση ανάμεσα σε μεγαλογαιοκτήμονες και αγρότες.*

Στην ίδια κατεύθυνση κινήθηκε και η κυβέρνηση Θεοτόκη, όπως πληροφορούμαστε από τον Πετμεζά στο δευτερογενές του παράθεμα. *Ο νόμος ΒΧΗ το 1899 συνέδραμε στην ισχυροποίηση της εξουσίας των τσιφλικιάδων έναντι των κολίγων. Αργότερα όμως, το 1906, εξαιτίας των έντονων κοινωνικών συγκρούσεων προχώρησε σε νέο νομοσχέδιο, το οποίο περιόριζε σημαντικά τα δικαιώματα των τελευταίων, γεγονός που επιβεβαιώνεται και από την ιστορικής αφήγηση.*

Οι παραπάνω πρακτικές δημιούργησαν εντάσεις και οδήγησαν στην ψήφιση νόμων το 1907, οι οποίοι επέτρεπαν στην εκάστοτε ελληνική κυβέρνηση να απαλλοτριώνει μεγάλες ιδιοκτησίες, ώστε να μπορεί να τις διανέμει σε ακτήμονες. Η εφαρμογή τους αποδείχθηκε δύσκολη υπόθεση και οι τριβές που προκλήθηκαν προκάλεσαν συγκρούσεις, η πιο σημαντική από τις οποίες έγινε στο χωριό Κιλελέρ (1910). Οι εξελίξεις προχώρησαν αργά μέχρι το τέλος των Βαλκανικών πολέμων (1913), οπότε το ζήτημα έγινε πιο περίπλοκο, καθώς μέσα στα νέα όρια της χώρας υπήρχαν πλέον και μουσουλμάνοι ιδιοκτήτες μεγάλων εκτάσεων.